

В. В. Діденко

аспірант

Харківського національного університету внутрішніх справ

МІСЦЕ НОРМ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Актуальність статті полягає в тому, що служба в поліції є широкою сферою службово-трудової діяльності, яка відрізняється не тільки специфікою виконуваних поліцейськими функцій, але й обмеженнями, пов'язаними з їх професійною діяльністю, а також завданнями, які вони реалізують у галузі забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина на території України, боротьби зі злочинністю, а також виявлення та припинення будь-яких інших протиправних посягань на громадську безпеку та правопорядок. А відтак, важливим та необхідним є належна підготовка поліцейських. Окрім того, варто зауважити, що забезпечення ефективної підготовки працівників Національної поліції України, враховуючи специфіку покладених на них нормами чинного законодавства завдань, є фактично неможливим без належного правового регулювання відповідних суспільних відносин. Метою статті є: охарактеризувати правове регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України та встановити місце в ньому норм адміністративної галузі права. У статті, спираючись на аналіз норм чинного законодавства, виокремлено систему нормативно-правових актів, норми яких спрямовано на регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України. Обґрунтовано, що розглядати відповідні нормативно-правові акти найбільш доцільно в залежності від їх юридичної сили. Доведено, що в системі відповідного правового регулювання ключове місце належить нормам адміністративної галузі права. Наведено низку аргументів на підтвердження даної тези. Визначено, що ключове місце в системі правового регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України відводиться саме нормам адміністративної галузі права, адже саме за їх допомогою: по-перше, визначається правовий статус Національної поліції, її завдання та функції, що в свою чергу обумовлює напрямку та специфіку підготовки поліцейських; по-друге, закріплюються правові основи функціонування суб'єктів, які уповноважені здійснювати підготовку, досліджуваної категорії правоохоронців; по-третє, розкриваються організаційні засади підготовки поліцейських; по-четверте, встановлюються ключові гарантії для осіб, які проходять підготовку у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

Ключові слова: правове регулювання, адміністративне право, професійна підготовка, працівники, Національна поліція.

Актуальність теми. Служба в поліції є широкою сферою службово-трудової діяльності, яка відрізняється не тільки специфікою виконуваних поліцейськими функцій, але й обмеженнями, пов'язаними з їх професійною діяльністю, а також завданнями, які вони реалізують у галузі забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина на території України, боротьби зі злочинністю, а також виявлення та припинення будь-яких інших протиправних посягань на громадську безпеку та правопорядок. А відтак,

важливим та необхідним є належна підготовка поліцейських. Окрім того, варто зауважити, що забезпечення ефективної підготовки працівників Національної поліції України, враховуючи специфіку покладених на них нормами чинного законодавства завдань, є фактично неможливим без належного правового регулювання відповідних суспільних відносин.

Стан дослідження. Професійна підготовка поліцейських є однією з найбільш актуальних проблематик серед представників трудової, адміністративної та багатьох інших галузей права. Різні сторони даного питання у своїх роботах розробляли

такі вчені, як: Ю.О. Загуменна, О.М. Кримська, О.М. Музичук, В.Д. Поливанюк, В.Я. Покайчук, Д.В. Швець, І.М. Шопіна та багато інших. Водночас, в роботі жодного з представлених науковців не приділено належної уваги характеристиці місця норм адміністративного права у правовому регулюванні професійної підготовки працівників Національної поліції України.

Саме тому метою статті є: охарактеризувати правове регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України та встановити місце в ньому норм адміністративної галузі права.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що система правового регулювання професійної підготовки працівників поліції здійснюється системою нормативно-правових актів, які різняться за своєю юридичною силою. Керуючись відповідною логікою, перш за все, варто виділити Конституцію України, яка містить низку правових норм, які визначають основні засади правового регулювання досліджуваної сфери. До таких норм необхідно віднести статтю 43, яка передбачає обов'язок держави створювати умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантувати рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовувати програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб [1]. Цією нормою проголошено принцип державного забезпечення рівних можливостей у доступі до професійної підготовки, у тому числі й працівників Національної поліції. Також, відповідно до ст. 53 встановлено обов'язок держави забезпечувати доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам. Громадянам надається право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі [1]. Таким чином, конституційно закріплюється конкурсний підхід до отримання безоплатної професійної підготовки у закладах вищої освіти державної і комунальної форм власності.

Наступним за рівнем юридичної сили щаблем правового регулювання професійної підготовки працівників поліції слід

вважати міжнародні нормативно-правові акти. Так, Хартія основних прав Європейського Союзу містить норму, яка проголошує право кожної людини на освіту та доступ до професійної підготовки і підвищення кваліфікації. Це право включає можливість безкоштовного отримання обов'язкової освіти. Також Хартією забороняється будь-яка дискримінація за будь-якою ознакою, як: стать, раса, колір шкіри, етнічне або соціальне положення, генетичні характеристики, мова, релігія або переконання, політичні або будь-які інші погляди, приналежність до національної меншини, майновий стан, народження, непрацездатність, вік або сексуальна орієнтація [2].

Міжнародна організація праці в Конвенції про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів у ст. 4 встановлює зобов'язання кожного члена цієї Організації розробляти і вдосконалювати відкриті, гнучкі й такі, що доповнюють одна одну, системи загальної та професійно-технічної освіти, шкільної і професійної орієнтації та професійної підготовки, незалежно від того, здійснюється така діяльність у системі формальної освіти чи поза нею. Також встановлюється обов'язок кожного члена Міжнародної організації праці поступово розширювати, пристосовувати і гармонізувати свої системи професійної підготовки з тим, щоб вони відповідали потребам молодих людей і дорослих у здобутті професійної підготовки протягом усього їхнього життя, у всіх секторах економіки, у всіх галузях економічної діяльності та на всіх рівнях кваліфікації і відповідальності [3].

Перелічені нормативні документи не вичерпують усе коло міжнародних актів, норми яких стосуються професійної підготовки працівників Національної поліції. На основі наведених положень можемо виявити основні принципові засади міжнародно-правового регулювання розглядуваної сфери. Зокрема, це право кожного на принципах недискримінації реалізувати своє право на професійну освіту, що включає конкурсний підхід до отримання професійної підготовки на основі оцінки відповідності спеціальним вимогам. Також вагоме значення має забезпечення вдосконалення рівня освіти впродовж життя, яке може відбуватися у різних формах, що беззаперечно стосується і професійної підготовки.

Законодавчі акти України багато в чому деталізують означені засади міжнарод-

но-правового регулювання до більш конкретизованої сфери застосування. Так, Закон України «Про вищу освіту» «встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з закладами вищої освіти на принципах автономії закладів вищої освіти, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» [4]. Зазначений вище законодавчий акт має загальне значення для регулювання питань професійної підготовки працівників Національної поліції. Спеціальним законом, який регулює окреслене питання є Закон України «Про Національну поліцію», який визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України. Ним у ст. 72 визначаються види професійної підготовки поліцейських [5].

Значна кількість підзаконних нормативно-правових актів передбачає норми, якими здійснюється правове регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції. Зокрема Стратегією розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року в якості одного з пріоритетних напрямків визначено розвиток кадрового потенціалу, що передбачає формування стабільного та високопрофесійного кадрового складу органів системи МВС на основі розвитку відомчої системи освіти та підготовки кадрів, яка відповідає професійним потребам персоналу органів системи МВС і сприяє формуванню його загальних цінностей; розроблення механізмів забезпечення прозорості відбору кадрів і кар'єрного зростання; розроблення і впровадження програм безперервного професійного розвитку персоналу тощо [6]. Перелічені напрямки не втратили своєї актуальності і до тепер.

Розглянемо акти правового регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції відповідно до визначених Законом «Про Національну поліцію» рівнів такої підготовки. Першим рівнем є первинна професійна підготовка.

Правові засади її регулювання визначаються Положенням про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції, де розкривається порядок і умови проходження первинної професійної підготовки поліцейських, вперше прийнятих на службу в поліції [7].

Підготовка у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання пов'язана з набуттям працівниками поліції певного освітнього рівня. Для правового регулювання отримання професійної підготовки шляхом здобуття вищої освіти у таких навчальних закладах мають значення низка підзаконних нормативно-правових актів, які присвячені врегулюванню освітньої діяльності. Зокрема до них належить Наказ Міністерства освіти і науки України «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266», де запроваджено Таблицю відповідності Переліку напрямів, за якими здійснювалася підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, спеціаліста і магістра, та Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 [8].

Нормативно-правовим актом, що має спеціалізоване значення для врегулювання питань професійної підготовки працівників поліції у закладах вищої освіти системи МВС є Положення про вищі навчальні заклади МВС, ним визначається завдання, права та обов'язки таких закладів, їх структура, принципи та суб'єкти управління, особи постійного складу, їх перелік та специфіка, особи перемінного складу, їх склад, права та обов'язки, основні завдання наукової діяльності, а також особливості міжнародного співробітництва та зовнішньоекономічних зв'язків [9].

«Порядок добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, та вищого військового навчального закладу Національної гвардії України» визначає

процедуру добору, направлення і зарахування на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для МВС і Національної поліції України. Цим Порядком регулюється прийом на навчання, джерела фінансування здобуття вищої освіти, обсяги прийому та обсяги державного замовлення, вимоги до рівня освіти і віку кандидатів на навчання, організацію добору кандидатів на навчання, строки та порядок прийому заяв і документів для участі в конкурсному відборі, організацію і порядок проведення конкурсу, спеціальні умови щодо участі у конкурсному відборі під час вступу для здобуття вищої освіти на основі повної загальної середньої освіти, зокрема: зарахування за співбесідою та участь у конкурсному відборі за вступними іспитами та/або квотою-1, а також порядок і строки зарахування на навчання [10].

Положення про порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів МВС регулює питання відрахування та поновлення у закладах вищої освіти МВС курсантів (слухачів), переведення їх з однієї спеціальності (напрямку) на іншу, з однієї форми навчання на іншу, з одного закладу вищої освіти до іншого, а також переривання навчання. Зокрема встановлюється, що курсанти (слухачі) ВНЗ можуть бути переведені до іншого ВНЗ або в межах навчального закладу: за власним бажанням; за станом здоров'я; за сімейними обставинами; у зв'язку зі службовою необхідністю [11].

Перелічені підзаконні нормативно-правові акти стосуються загальних аспектів правової регламентації освітньої діяльності, спрямованої на професійну підготовку фахівців для роботи в Національній поліції.

Окремого правового регулювання на рівні підзаконних нормативно-правових актів здобув рівень післядипломної професійної підготовки працівників поліції. Статтею 75 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що післядипломна освіта поліцейських здійснюється на загальних засадах, з урахуванням особливостей, визначених цим Законом, і складається із спеціалізації, перепідготовки, підвищення кваліфікації та стажування. При цьому післядипломна освіта поліцейських може здійснюватися безпосередньо в підрозділах поліції або в навчальних закладах, у тому числі на

договірних умовах [5]. Положенням про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції визначаються організаційно-правові засади організації післядипломної освіти працівників Національної поліції України, що проходять службу (працюють) на посадах, які за класифікацією професій належать до категорій керівників, професіоналів, фахівців та робітничих кадрів. Зміст післядипломної освіти визначається відповідними планами і програмами з урахуванням сучасних вимог до засобів, форм і методів професійної діяльності. Після успішного завершення навчання працівники поліції отримують відповідний документ про освіту [12].

Наявність перелічених підзаконних нормативно-правових актів надає змогу зробити висновок про доволі детальне врегулювання багатьох аспектів післядипломної професійної підготовки поліцейських. Службова підготовка як елемент системи професійної підготовки працівників поліції відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» являє систему заходів, спрямованих на закріплення та оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням оперативної обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності [5]. Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України визначає порядок планування, проведення та обліку занять, здійснення контролю знань, умінь та навичок осіб молодшого, середнього та вищого складу Національної поліції України [13].

Окрім підзаконних нормативно-правових актів, які покликані деталізувати законодавчі положення, вагоме значення мають локальні нормативно правові акти, які приймаються на рівні закладів вищої освіти зі спеціальними умовами навчання та покликані адаптувати загальні вимоги до професійної підготовки працівників поліції, що передбачені законами та підзаконними нормативно-правовими актами до завдань та умов діяльності таких ЗВО. При цьому важливою вимогою до таких локальних правових актів є їх несуперечність вимогам законів та підзаконних нормативно-правових актів.

Як приклад, можна навести Положення про організацію освітнього процесу у Харківському національному університеті внутрішніх справ, в якому якість вищої освіти визначено як відповідність результатів

навчання вимогам встановленим законодавством, відповідним стандартам вищої освіти та/або договором про надання освітніх послуг, тоді як якість освітньої діяльності – це рівень організації освітнього процесу в закладі вищої освіти, що відповідає стандартам вищої освіти, забезпечує здобуття особами якісної вищої освіти та сприяє створенню нових знань [14]. Подібні Положення мають й інші заклади освіти зі спеціальними умовами навчання. Наприклад, Положення про організацію освітнього процесу у Львівському державному університеті внутрішніх справ регламентує навчальні, методичні та організаційні аспекти освітньої діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ та спрямоване на забезпечення самореалізації особистості, задоволення потреб суспільства і держави у кваліфікованих фахівцях для підрозділів Національної поліції України, Міністерства внутрішніх справ України та інших галузей національної економіки України [15].

Висновки. Таким чином, проведене наукове дослідження дає змогу констатувати, що ключове місце в системі правового регулювання професійної підготовки працівників Національної поліції України відводиться саме нормам адміністративної галузі права, адже саме за їх допомогою: по-перше, визначається правовий статус Нацполіції, її завдання та функції, що в свою чергу обумовлює напрямку та специфіку підготовки поліцейських; по-друге, закріплюються правові основи функціонування суб'єктів, які уповноважені здійснювати підготовку, досліджуваної категорії правоохоронців; по-третє, розкриваються організаційні засади підготовки поліцейських; по-четверте, встановлюються ключові гарантії для осіб, які проходять підготовку у ЗВО зі специфічними умовами навчання.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr/conv#Text>
2. Хартія основних прав Європейського Союзу. Ніці. 07.12.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524
3. Конвенція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів від 19 липня 1977 року № 142. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_057
4. Про вищу освіту. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004.
5. Про Національну поліцію. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст. 379.
6. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р. Офіційний вісник України 2018 р., № 23, стор. 259, стаття 808.
7. Про затвердження Положення про організацію первинної професійної підготовки поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 16.02.2016 № 105. Офіційний вісник України 2022. № 84. том 4. Ст. 5242.
8. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266. Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 № 1151. Офіційний вісник України 2015 р., № 96, стор. 170, ст. 3311.
9. Про затвердження Положення про вищі навчальні заклади МВС. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 14.02.2008 N 62. Офіційний вісник України 2008 р., № 21, стор. 112, стаття 615.
10. Про затвердження Порядку добору, направлення та зарахування кандидатів на навчання до закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України, та вищого військового навчального закладу Національної гвардії України. Наказ Міністерства внутрішніх справ від 15.04.2016 № 315. Офіційний вісник України 2016 р., № 41, / № 44, 2016, стор. 111 (ДІ) /, стор. 243, стаття 1557.
11. Про затвердження Положення про порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів МВС. Наказ Міністерства внутрішніх справ від 07.09.2009 № 381. Офіційний вісник України 2009 р., № 77, стор. 48, стаття 2630.
12. Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників

- Національної поліції. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 24.12.2015 № 1625. Офіційний вісник України. 2016. № 11. Ст. 485.
13. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України. Наказ Міністерства внутрішніх справ України 26.01.2016 № 50. Офіційний вісник України. 2016. № 22. Ст. 861.
14. Положення про організацію освітнього процесу у Харківському національному університеті внутрішніх справ. Наказ Харківського національного університету внутрішніх справ від 2.09.2019 р. № 534. http://univd.edu.ua/files/generaldocs/principle_education_KhNUVS_.pdf?ver=2019
15. Положення про організацію освітнього процесу у Львівському державному університеті внутрішніх справ. Сайт Львівського державного університету внутрішніх справ. URL: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/lvsuia/legal-framework/provisions-orders.html>

Didenko V. The place of norms of administrative law in the system of legal regulation of professional training of employees of the national police of Ukraine

The relevance of the article lies in the fact that police service is a broad field of service and labor activity, which differs not only in the specifics of the functions performed by the police, but also in the limitations associated with their professional activities, as well as the tasks they implement in the field of providing and protection of human and citizen rights and freedoms on the territory of Ukraine, fight against crime, as well as detection and termination of any other illegal encroachments on public safety and law and order. Therefore, proper training of police officers is important and necessary. In addition, it should be noted that ensuring the effective training of the National Police of Ukraine employees, taking into account the specific tasks assigned to them by the norms of the current legislation, is practically impossible without proper legal regulation of the relevant social relations. The purpose of the article is: to characterize the legal regulation of professional training of employees of the National Police of Ukraine and to establish the place in it of the norms of the administrative branch of law. The article, based on the analysis of the norms of the current legislation, singles out the system of normative legal acts, the norms of which are aimed at regulating the professional training of the employees of the National Police of Ukraine. It is substantiated that it is most expedient to consider relevant normative legal acts depending on their legal force. It is proved that in the system of relevant legal regulation, the key place belongs to the norms of the administrative branch of law. A number of arguments are presented in support of this thesis. It was determined that the key place in the system of legal regulation of the professional training of the National Police of Ukraine is given precisely to the norms of the administrative field of law, because it is with their help: first, the legal status of the National Police, its tasks and functions is determined, which in turn determines the direction and specifics of police training; secondly, the legal basis for the functioning of entities authorized to train the investigated category of law enforcement officers is established; thirdly, the organizational principles of police training are disclosed; fourthly, key guarantees are established for persons undergoing training in institutions of higher education with specific study conditions.

Key words: legal regulation, administrative law, professional training, employees, National Police.